

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

DELEGATURA W OLSZTYNIE

Nr ewid: 157/2005/P/05/142/LOL

Informacja o wynikach kontroli wypełniania obowiązku utrzymywania urządzeń melioracji podstawowych w latach 2002-2004 w woj. warmińsko-mazurskim

O l s z t y n g r u d z i e Ń 2 0 0 5 r .

Misja *Najwyższej Izby Kontroli jest dbałość o gospodarność i skuteczność w służbie publicznej dla Rzeczypospolitej Polskiej*

Wizja *Najwyższej Izby Kontroli jest cieszący się powszechnym autorytetem najwyższy organ kontroli państwowej, którego raporty będą oczekiwanym i poszukiwanym źródłem informacji dla organów władzy i społeczeństwa*

**Informacja o wynikach kontroli
wypełniania obowiązku
utrzymywania urzędów melioracji
podstawowych w latach 2002-2004 w
woj. warmińsko-mazurskim**

Dyrektor Delegatury NIK w Olsztynie
Antoni Stupiński

Zatwierdzam:
Jacek Jezierski

Wiceprezes
Najwyższej Izby Kontroli

dnia: 14 grudnia 2005 r.

Najwyższa Izba Kontroli
ul. Filtrowa 57
00-950 Warszawa
tel./fax: 0-prefiks-22-444 5000
www.nik.gov.pl

Spis treści	str
1. Wprowadzenie	4
2. Podsumowanie wyników kontroli	5
2.1. Ogólna ocena kontrolowanej działalności	5
2.2. Synteza wyników kontroli	5
2.3. Uwagi końcowe i wnioski	8
3. Ważniejsze wyniki kontroli	9
3.1. Charakterystyka stanu prawnego oraz uwarunkowań ekonomicznych i organizacyjnych	9
3.2. Istotne ustalenia kontroli	13
3.2.1. Stan ilościowy oraz techniczny urządzeń melioracji wodnych podstawowych	13
3.2.2. Potrzeby rzeczowo-finansowe utrzymywania urządzeń melioracji wodnych podstawowych.	15
3.2.3. Wysokość i źródła środków finansowych na utrzymywanie urządzeń melioracji podstawowych oraz ich wykorzystanie	17
3.2.4. Realizacja zadań rzeczowych w utrzymywaniu urządzeń melioracji wodnych podstawowych	20
3.2.5. Wykonawcy prac związanych z utrzymywaniem urządzeń melioracji wodnych podstawowych, nadzór i odbiory robót	26
4. Informacje dodatkowe o przeprowadzonej kontroli	29
4.1. Przygotowanie kontroli	29
4.2. Postępowanie kontrolne i działania podjęte po zakończeniu kontroli	29
5. Załączniki	31
5.1. Wykaz skontrolowanych jednostek	31
5.2. Stan ewidencyjny urządzeń melioracji wodnych podstawowych	32
5.3. Zakres przeglądów urządzeń melioracji wodnych podstawowych	34
5.4. Potrzeby finansowe, środki otrzymane i ich wykorzystanie w zakresie utrzymywania urządzeń melioracji wodnych podstawowych	36
5.5. Objęcie utrzymywaniem urządzeń melioracji wodnych podstawowych oraz wykonane prace konserwacyjne na ciekach podstawowych i wałach w latach 2002 – 2004	37
5.6. Osoby odpowiedzialne za kontrolowaną działalność	39
5.7. Słowniczek ważniejszych pojęć	40

1. Wprowadzenie

Temat kontroli nr P/05/142: **„Wypełnianie obowiązku utrzymywania urządzeń melioracji podstawowych w latach 2002-2004 w woj. warmińsko-mazurskim ”**

Kontrola planowa niekoordynowana, podjęta przez Najwyższą Izbę Kontroli z własnej inicjatywy, w ramach zawartego w planie kontroli NIK na 2005 r. priorytetowego kierunku „deficyt budżetowy i dług publiczny” oraz obszaru badań „wydatkowanie środków publicznych”.

Podjęcie kontroli uzasadniało przeznaczenie w ostatnich latach niewystarczających środków finansowych na utrzymywanie¹ urządzeń melioracji wodnych podstawowych oraz cieków naturalnych (rzeki, potoki, strumienie, itp.) w woj. warmińsko-mazurskim. Wysokość nakładów poniesionych dotychczas pozwalała na zaspokojenie potrzeb w tym zakresie średnio w 40%, co powodowało pogorszenie stanu technicznego tych urządzeń, nawet w stopniu wymagającym ich odbudowy w ramach inwestycji.

Podstawowym celem kontroli było ustalenie faktycznych potrzeb rzeczowych i finansowych w zakresie utrzymywania istniejących urządzeń melioracji wodnych podstawowych, a w tym ocena:

- rzetelności prowadzenia ewidencji tych urządzeń, obejmującej stan ilościowy oraz techniczny,
- prawidłowości określania rocznych potrzeb rzeczowych i finansowych oraz stopnia ich realizacji,
- prawidłowości i gospodarności wydatkowania środków finansowych, z uwzględnieniem przestrzegania przepisów dotyczących zamówień publicznych przy wyborze wykonawców prac konserwacyjno-remontowych,
- skuteczności nadzoru i kontroli nad przebiegiem prac związanych z eksploatacją, konserwacją i remontami, w tym rzetelności odbioru wykonanych robót.

Kontrolą objęto lata 2002 – 2004, a czynności kontrolne przeprowadziła NIK Delegatura w Olsztynie w okresie od 19 kwietnia do 11 sierpnia 2005 r. Kontrolą pod względem legalności, gospodarności i rzetelności objęto urząd marszałkowski oraz 4 jednostki organizacyjne samorządu województwa warmińsko-mazurskiego.

Szczegółowy wykaz skontrolowanych jednostek przedstawiono w załączniku nr 5.1. do niniejszej Informacji.

W Informacji wykorzystano również dane uzyskane w Wojewódzkim Inspektoracie Nadzoru Budowlanego w Olsztynie, w trybie art. 29 pkt. 2 lit. „f” ustawy o Najwyższej Izbie Kontroli.

¹ Utrzymywanie urządzeń wodnych, zgodnie z art. 64 ust. 1 ustawy z 18 lipca 2001 r. Prawo wodne, polega na ich eksploatacji, konserwacji oraz remontach w celu zachowania ich funkcji

2. Podsumowanie wyników kontroli

2.1. Ogólna ocena kontrolowanej działalności

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie, pomimo stwierdzonych nieprawidłowości, działania podjęte przez Marszałka Województwa Warmińsko-Mazurskiego i kierowników jednostek budżetowych samorządu tego województwa na rzecz realizacji zadań określonych ustawą z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne, w zakresie prowadzenia ewidencji, programowania, planowania oraz nadzorowania wykonywania urządzeń melioracji wodnych podstawowych, a także utrzymywania w celu zachowania ich funkcji. Ujawnione przypadki nieprawidłowości i uchybień, polegały zwłaszcza na:

- braku ksiąg obiektów urządzeń melioracji wodnych podstawowych oraz niedokonywaniu w tych dokumentach wszystkich wymaganych zapisów,
- przekroczeniu wydatków ponad wielkości określone w planach finansowych o 1.617,2 tys. zł (o 9,4%),
- niskiej częstotliwości kontroli w zarządach melioracji.

Podstawowymi zabiegami konserwacyjnymi w latach 2002-2004 nie obejmowano znacznego odsetka rzek, kanałów i wałów przeciwpowodziowych, co spowodowało, że część urządzeń melioracji wodnych podstawowych wymaga już ich odbudowy lub modernizacji w ramach inwestycji.

2.2. Synteza wyników kontroli

1. W latach 2002-2004, kontrolowane zarządy melioracji prowadziły ewidencję urządzeń melioracji wodnych podstawowych zgodnie z wytycznymi Ministerstwa Rolnictwa z 1979 r., która nie obejmowała jednak oceny ich stanu technicznego. Dopiero bowiem w grudniu 2004 r., tj. po upływie 3 lat od wejścia w życie ustawy z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne, Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi wydał rozporządzenie regulujące m.in. sposób prowadzenia ewidencji tych urządzeń, uwzględniającej również obiekty wymagające odbudowy lub modernizacji, a także przyczyny ich dekapitalizacji.

Sprawozdania roczne o stanie ilościowym urządzeń melioracji wodnych podstawowych, przekazywane przez zarządy melioracji Ministerstwu Rolnictwa i Rozwoju Wsi były rzetelne, gdyż wykazywane w nich dane były zgodne z prowadzoną ewidencją.

[szczegółowe ustalenia str. 13-15]

2. Badane zarządy melioracji nie w pełni wywiązywały się z obowiązku posiadania dla wszystkich administrowanych budowli urządzeń melioracji wodnych podstawowych „Książki obiektu budowlanego”, wymaganej art. 64 ust. 1 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane. Kontrole 65 obiektów hydrotechnicznych melioracji wodnych podstawowych, przeprowadzone w latach 2002-2004 przez organy nadzoru

budowlanego, wykazały brak takich dokumentów dla 3 jazów i 1 wału przeciwpowodziowego, a także brak w książkach 23 obiektów (35,4% objętych kontrolą) wszystkich zapisów, wymaganych rozporządzeniem Ministra Infrastruktury z dnia 3 lipca 2003 r. w sprawie książki obiektu budowlanego.

W książkach tych obiektów nie dokonywano m.in. wpisów dotyczących: zarządcy obiektu (lub były one nieaktualne), pełnej charakterystyki technicznej obiektu, umiejscowienia łąty wodowskazowej i poziomu piętrzenia wody oraz zakresu wykonanych robót remontowych.

[str.15]

3. Rzetelnie określano rozmiary rzeczowe prac związanych z bieżącym utrzymywaniem rzek i urządzeń melioracji wodnych podstawowych, a także wysokość środków finansowych niezbędnych do ich wykonania. Posiadający wymagane uprawnienia pracownicy kontrolowanych zarządów melioracji oraz ich gospodarstw pomocniczych, określali potrzeby w tym zakresie na podstawie przeglądów bieżących oraz okresowych kontroli stanu technicznego i przydatności do użytkowania wszystkich urządzeń.

W latach 2002-2004, w wyniku przeglądów i kontroli, przewidziano objęcie eksploatacją, konserwacją i remontami od 77,5 do 78,2% długości rzek, 100,0% stacji pomp, budowli piętrzących, kanałów, rurociągów i wałów przeciwpowodziowych oraz 31,2 - 37,0% budowli niepiętrzących.

W celu określenia corocznych nakładów finansowych potrzebnych do wykonania konserwacji i remontów rzek, kanałów oraz wałów sporządzano kosztorysy robót, stosując obowiązujące stawki roboczogodziny i pracy sprzętu. Nakłady niezbędne do utrzymania stacji pomp w stałej gotowości techniczno-eksploatacyjnej, określano natomiast na podstawie kalkulacji kosztów robót, mechanicznych, budowlanych, elektrycznych i obsługi stacji.

Ustalone w ten sposób potrzeby finansowe wyniosły łącznie 61.034,5 tys. zł, w tym 21.240,6 tys. zł w 2002 r., 20.521,3 tys. zł w 2003 r. i 19.272,6 tys. zł w 2004 r.

[str. 15-17]

4. W latach 2002-2004, kontrolowane zarządy melioracji otrzymały z budżetu państwa 21.858,0 tys. zł na eksploatację, konserwację i remonty urządzeń melioracji wodnych podstawowych. Środki te były jednak niewystarczające, gdyż pokrywały ustalone potrzeby w ok. 36%.

Zaznaczyć należy, że corocznie wysokość tych środków wzrastała, a tym samym zwiększał się stopień pokrycia potrzeb określonych przez zarządy melioracji. O ile bowiem w 2002 r. otrzymały one 5.314,0 tys. zł (25,0% potrzeb), to w 2004 r. kwota ta wzrosła do 9.372 tys. zł (o 76,4%), co pozwoliło zaspokoić potrzeby w 48,6%.

Niedobór środków budżetowych, zwłaszcza w 2002 r., złagodziło pozyskanie dodatkowych kwot z funduszy celowych oraz samorządu terytorialnego w wysokości 1.063,4 tys. zł.

Otrzymane w latach 2002-2004 środki budżetowe oraz pozabudżetowe na utrzymywanie urządzeń melioracji wodnych podstawowych (22.921,4 tys. zł),

kontrolowane zarządy melioracji wydatkowały gospodarnie, wykorzystując je w całości oraz zgodnie z przeznaczeniem.

Ocenę tę uzasadnia m.in. każdorazowe zlecanie robót konserwacyjnych podmiotom obcym w drodze zamówień publicznych, z zachowaniem obowiązujących wymogów udzielania zamówień, a także uzyskiwanie w postępowaniach przetargowych niższych cen od wywoławczych, wynikających z kosztorysów inwestorskich. Pozwoliło to na zwiększenie rozmiarów rzeczowych tych robót o ok.10% rocznie, w ramach posiadanych środków.

Negatywnie natomiast NIK ocenia dokonanie, przez gospodarstwa pomocnicze zarządów melioracji (GP), wydatków ponad kwoty określone w ich planach finansowych, co było niezgodne z art. 28 ust. 1 ustawy z dnia 26 listopada 1998 r. o finansach publicznych. Stanowiło to również naruszenie dyscypliny finansów publicznych.

W GP w Olsztynie, planowane w latach 2002-2004 wydatki zostały przekroczone w każdym roku odpowiednio o 60,9 tys. zł (o 2,4%), 169,8 tys. zł (o 6,7%) oraz 250,6 tys. zł (o 9,8%), zaś w GP w Elblągu, plan wydatków przekroczone w 2002 r. o 354,2 tys. zł (o 7,8%) i w 2003 r. o 761,7 tys. zł (o 15,9%). W związku z tym, NIK (w odniesieniu do GP w Olsztynie) oraz Regionalna Izba Obrachunkowa w Olsztynie (w stosunku GP w Elblągu) skierowały stosowne zawiadomienia o naruszeniu dyscypliny finansów publicznych.

[str.17-19]

5. Istotną pomoc finansową stanowiły dotacje z budżetu państwa w łącznej kwocie 40.079,0 tys. zł, otrzymane przez badane zarządy melioracji w latach 2002-2004 na usuwanie skutków powodzi na Żuławach, tj. odbudowę, modernizację i remonty uszkodzonych urządzeń melioracji wodnych podstawowych.

Ze środków tych wykonano m.in. renowację koryt rzek i kanałów na długości 400,0 km, regulację 70,0 km rzek, a także odbudowano, zmodernizowano lub wyremontowano 53,3 km obwałowań oraz 17 stacji pomp odwadniających.

[str.19]

6. Środki budżetowe na utrzymywanie urządzeń melioracji wodnych podstawowych w latach 2002-2004, umożliwiły tylko wykonanie w pełnym zakresie zadań, dotyczących utrzymania stacji pomp w stałej gotowości eksploatacyjno-technicznej.

Odsetek objęcia utrzymywaniem pozostałych urządzeń był w poszczególnych latach zróżnicowany w stosunku do planowanych rozmiarów i wynosił: w odniesieniu do rzek od 34,6% do 46,2%, kanałów 16,6 - 91,3%, wałów przeciwpowodziowych 56,6 - 75,2%, budowli piętrzących 2,0- 17,1%, a niepiętrzących 17,7% - 33,5%.

Szczupłe środki finansowe ograniczyły w znacznym stopniu wykonywanie podstawowych zabiegów konserwacyjnych, obejmujących głównie okoszenie z roślinności skarp i dna cieków wodnych i ich odmulenie oraz okoszenie wałów przeciwpowodziowych.

Skutkiem corocznego niewykonywania w pełnym zakresie planowanych prac, związanych z bieżącym utrzymywaniem urządzeń melioracji wodnych podstawowych,

a zwłaszcza zaniedbań w konserwacji rzek, kanałów i wałów, była degradacja tych urządzeń w stopniu wymagającym ich odbudowy w ramach nakładów inwestycyjnych.

Według sprawozdań kontrolowanych zarządów melioracji, na koniec 2004 r. odbudowy lub modernizacji wymagało m.in. ok.1.100 km rzek (18,4% ich ogółu), 74,3 km kanałów (15,2%) oraz 136,0 km wałów (30,5%).

[str. 20 - 26]

7. Prawidłowy był, ze strony kontrolowanych zarządów melioracji, nadzór nad wykonawstwem robót związanych z bieżącym utrzymywaniem urządzeń melioracji wodnych podstawowych, zleconych gospodarstwom pomocniczym i podmiotom obcym.

Sprawowały go osoby posiadające uprawnienia budowlane w wymaganej specjalności. Rzetelnie dokonywano również odbioru wykonanych robót.

Niewystarczający był natomiast nadzór Marszałka Województwa Warmińsko-Mazurskiego nad podległymi zarządami melioracji.

Stwierdzono bowiem, że w latach 2002 –2003 Biuro Kontroli i Audytu Wewnętrznego w Urzędzie Marszałkowskim Województwa Warmińsko-Mazurskiego w ogóle nie kontrolowało tych jednostek, co oznacza, że w tym okresie funkcjonowały one poza kontrolą instytucjonalną Urzędu.

[str. 27 - 28]

2.3. Uwagi końcowe i wnioski

Ustalenia omawianej w niniejszej „Informacji” kontroli NIK w znacznej mierze pokrywają się z wynikami wcześniej przeprowadzonych kontroli², wskazującymi na wieloletnie ograniczanie wykonywania podstawowych zabiegów konserwacyjnych oraz stopniową degradację urządzeń melioracji wodnych podstawowych. W rezultacie coraz gorszy stan techniczny tych urządzeń wymagać będzie na ich odbudowę i modernizację coraz większych nakładów z budżetu państwa. Powoduje to również, w razie wystąpienia powodzi w woj. warmińsko-mazurskim, podwyższone ryzyko powstania poważnych, trudnych do oszacowania, zniszczeń i strat.

W ocenie NIK, w celu wyeliminowania powyższego ryzyka konieczne jest podjęcie przez Marszałka Województwa Warmińsko-Mazurskiego działań zmierzających do pełnej realizacji zadań z zakresu utrzymywania urządzeń melioracji wodnych podstawowych w należyтым stanie technicznym, a przy tym zwiększenie nadzoru nad działalnością podległych zarządów melioracji.

² Kontrola przeprowadzona przez Delegaturę NIK w Olsztynie w 1998 r. w ramach kontroli koordynowanej przez Delegaturę NIK w Lublinie pn. „Inwestycje melioracyjne w rolnictwie oraz funkcjonowanie i konserwacja urządzeń melioracyjnych” (P/98/159).

3. Ważniejsze wyniki kontroli

3.1. Charakterystyka stanu prawnego oraz uwarunkowań ekonomicznych i organizacyjnych

3.1.1. Stan prawny

1. Podstawowe regulacje prawne dotyczące badanej problematyki zawarte są w **ustawie z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne**³ (zwaną dalej „Prawem wodnym”).

Zgodnie z zapisami art. 4 ust 1 Prawa wodnego, organami właściwymi w sprawach gospodarowania wodami są m.in.: wojewoda oraz organy jednostek samorządu terytorialnego. Stosownie zaś do postanowień art. 11 ust.1 pkt. 4 ww. ustawy, prawa właścicielskie w stosunku do wód publicznych stanowiących własność Skarbu Państwa, tj. m.in. wód istotnych dla regulacji stosunków wodnych na potrzeby rolnictwa, służących polepszeniu zdolności produkcyjnej gleby i ułatwieniu jej uprawy, wykonuje marszałek województwa, jako zadanie z zakresu administracji rządowej wykonywane przez samorząd województwa.

W myśl art. 64 ust.1 Prawa wodnego, utrzymywanie urządzeń wodnych polega na ich eksploatacji, konserwacji oraz remontach w celu zachowania ich funkcji.

W art. 70 ust. 1-3 Prawa wodnego określono, że:

- melioracje wodne polegają na regulacji stosunków wodnych w celu polepszenia zdolności produkcyjnej gleby, ułatwienia jej uprawy oraz ochronie użytków rolnych przed powodzią,
- urządzenia melioracji wodnych dzielą się na podstawowe i szczegółowe, w zależności od ich funkcji i parametrów,
- ewidencję wód istotnych dla regulacji stosunków wodnych na potrzeby rolnictwa, urządzeń melioracji wodnych oraz zmeliorowanych gruntów prowadzi marszałek województwa. Zgodnie z art. 78 ust.3 pkt. 1 Prawa wodnego, sposób prowadzenia ewidencji określić miał minister właściwy do spraw rozwoju wsi, w drodze rozporządzenia. Dopiero w dniu 30 grudnia 2004 r., tj. po upływie 3 lat od wejścia w życie ww. ustawy, Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi wydał rozporządzenie w sprawie sposobu prowadzenia ewidencji, urządzeń melioracji wodnych oraz zmeliorowanych gruntów⁴.

Do urządzeń melioracji wodnych podstawowych (art. 71 ust.1 Prawa wodnego), zalicza się:

- budowle piętrzące, budowle upustowe oraz obiekty służące do ujmowania wód,
- stopnie wodne, zbiorniki wodne,
- kanały, wraz z budowlami związanymi z nimi funkcjonalnie,
- budowle regulacyjne oraz przeciwpowodziowe,

³ Dz. U. Nr 115, poz. 1229 ze zm.

⁴ Dz. U. z 2005 r., Nr 7, poz. 55

- stacje pomp służące do polepszenia zdolności produkcyjnej gleby, ułatwienia jej uprawy oraz ochronie użytków rolnych przed powodzią.

Zgodnie z art. 72 ust. 1-3 Prawa wodnego, urządzenia melioracji wodnych podstawowych stanowią własność Skarbu Państwa i są wykonywane na jego koszt, przy czym wykonywanie tych urządzeń może być współfinansowane z publicznych środków wspólnotowych w rozumieniu przepisów ustawy z 20 kwietnia 2004 r. o Narodowym Planie Rozwoju (Dz. U. Nr 116, poz. 1206), a rozstrzygnięcie w tej sprawie podejmuje, w drodze decyzji, marszałek województwa, w uzgodnieniu z wojewodą.

W myśl postanowień zawartych w art. 75 ust. 1-2 Prawa wodnego, programowanie, planowanie, nadzorowanie wykonywania urządzeń melioracji wodnych podstawowych oraz ich utrzymywanie należy do marszałka województwa i jest przez niego realizowane jako zadania z zakresu administracji rządowej.

Zgodnie z art. 80 Prawa wodnego, ochronę ludzi i mienia przed powodzią i suszą, będące zadaniem organów administracji rządowej i samorządowej (art. 81 Prawa wodnego), realizuje się min. poprzez racjonalne użytkowanie budowli przeciwpowodziowych.

2. Kontrolowane jednostki, zgodnie z art. 5 **ustawy z dnia 26 listopada 1998 r. o finansach publicznych**⁵, zaliczone są do sektora finansów publicznych i w myśl postanowień art. 28 ust. 4 tej ustawy, zobowiązane są dokonywać zakupów dostaw, usług i robót budowlanych na zasadach określonych w przepisach o zamówieniach publicznych. Do dnia 1 marca 2004 r. zasady, formy i tryb udzielania zamówień publicznych określała **ustawa z dnia 10 czerwca 1994 r. o zamówieniach publicznych**⁶, a od 2 marca 2004 r. **ustawa z dnia 29 stycznia 2004 r. Prawo zamówień publicznych**⁷.

W okresie objętym kontrolą, kwestię naruszenia dyscypliny finansów publicznych regulowały postanowienia działu V ustawy o finansach publicznych, a znajdujący się w tym dziale art. 138 zawierał katalog naruszeń. Oceniając jednak konkretne czyny należy mieć na uwadze, że z dniem 1 lipca 2005 r. weszła w życie **ustawa z dnia 17 grudnia 2004 r. o odpowiedzialności za naruszenie dyscypliny finansów publicznych**⁸, a z art. 24 tej ustawy wynika nakaz stosowania nowej ustawy także do czynów popełnionych przed jej wejściem w życie. Wyjątkiem od tej zasady jest sytuacja, w której ustawa obowiązująca w czasie popełnienia czynu w sposób korzystniejszy regulowała pozycję sprawcy.

3. Podstawowe uregulowania dotyczące działalności gospodarstw pomocniczych zawarte zostały w art. 20 ustawy o finansach publicznych oraz w rozporządzeniu Ministra Finansów z dnia 29 grudnia 2000 r. w sprawie szczegółowych zasad gospodarki finansowej jednostek budżetowych, zakładów budżetowych, gospodarstw pomocniczych jednostek budżetowych oraz szczegółowych zasad i terminów rocznych rozliczeń i wpłat do budżetu przez zakłady

⁵ (t.j. Dz. U. z 2003 r. Nr 15, poz. 148 ze zm.)

⁶ Dz. U. z 2002 r. Nr 72, poz. 664 ze zm.

⁷ Dz. U. Nr 19, poz. 177 ze zm.

⁸ Dz. U. z 2005 r. Nr 14, poz. 114

budżetowe i gospodarstwa pomocnicze jednostek budżetowych⁹. Rozporządzenie to przestało obowiązywać z dniem wejścia w życie ustawy z 25 listopada 2004 r. o zmianie ustawy o finansach publicznych oraz zmianie niektórych ustaw¹⁰, tj. 1 stycznia 2005 r. Od tego czasu obowiązuje rozporządzenie Ministra Finansów z 26 stycznia 2005 r. w sprawie gospodarki zakładów budżetowych i gospodarstw pomocniczych jednostek budżetowych oraz zasad i terminów rocznych rozliczeń i wpłat do budżetu¹¹.

W myśl art. 20 ust. 1 ustawy o finansach publicznych, gospodarstwem pomocniczym jest wyodrębniona z jednostki budżetowej, pod względem organizacyjnym i finansowym część jej działalności podstawowej lub działalność uboczna.

3.1.2. Uwarunkowania ekonomiczno-organizacyjne

Województwo warmińsko-mazurskie obejmuje historyczne ziemie Warmii, Mazur oraz część Żuław Wiślanych (tzw. Żuławy Elbląskie). Na terenach tych znajduje się liczna sieć rzek i strumieni, które wraz ze związanymi z nimi urządzeniami melioracji wodnych podstawowych stanowią główne odpływy z obszarów zmeliorowanych oraz włączone są w system ochrony przeciwpowodzowej województwa. Warunki przyrodnicze – krótki okres wegetacji, konfiguracja terenu i zróżnicowanie gleb - stawiają przed rolnictwem województwa wymóg wysokiego poziomu uzbrojenia technicznego, którego elementem są m.in. urządzenia melioracji wodnych podstawowych¹².

Rzeki i kanały, których sieć w skali województw jest najdłuższa w kraju, w zdecydowanej większości powiązane są z dolinowymi systemami melioracji szczegółowych, a ich stan decyduje o warunkach odpływu wód powierzchniowych. Z rozwiniętą siecią cieków naturalnych związana jest też duża ilość budowli na tych ciekach, istotnych z punktu widzenia ochrony przeciwpowodziowej oraz wykorzystania ich dla potrzeb rolnictwa¹³.

Żuławy Elbląskie – geograficznie usytuowane na wschód od rzeki Nogat, ograniczone od północy Zalewem Wiślanym, od wschodu Wysoczyzną Elbląską, a od południa Pojezierzem Iławskim – stanowią 28,2% ogółu powierzchni Żuław Wiślanych. Występują tutaj najbardziej zróżnicowane i przestarzałe systemy melioracyjne, składające się z małych polderów, pompowni odwadniających, gęstej sieci kanałów i rowów wewnątrzpolderowych oraz budowli sterujących poziomami wody. W woj. warmińsko-mazurskim, Żuławy Elbląskie obejmują obszar ok. 32 tys. ha, na którym znajduje się 101,4 km rzek, 402,4 km kanałów i 3.520 km rowów szczegółowych (średnio ok.110 mb na jednym hektarze).

⁹ Dz. U. Nr 122, poz. 1333

¹⁰ Dz. U. Nr 273, poz. 2703

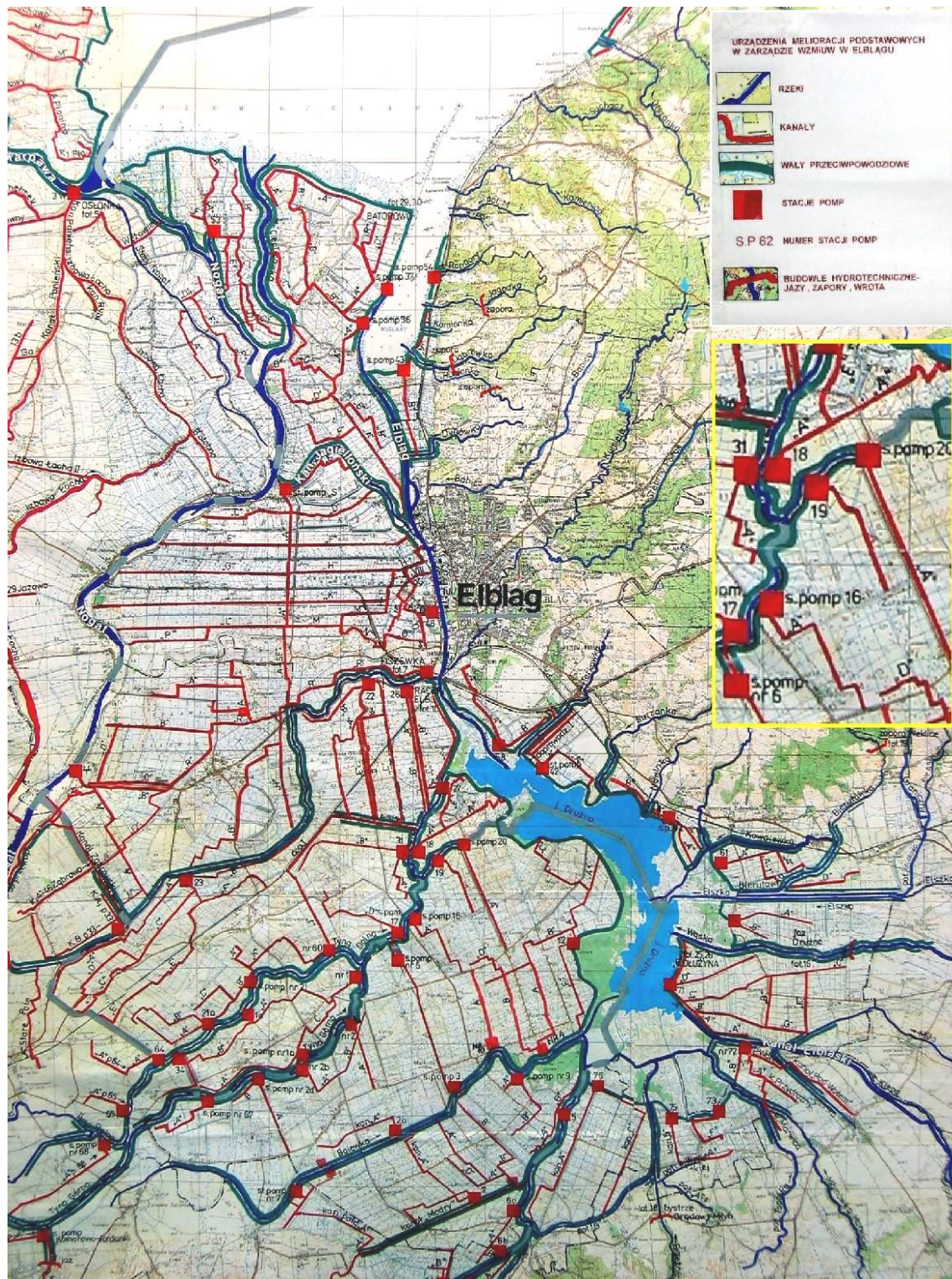
¹¹ Dz. U. Nr 23, poz. 190

¹² Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego, opracowanie Zarządu Województwa – lipiec 2000 r.

¹³ Stan i potrzeby melioracji i zabezpieczenia przeciwpowodziowego woj. warmińsko-mazurskiego. Opracowanie ZMiUW w Olsztynie 2003 r.

Obszar ten jest chroniony wałami przeciwpowodziowymi o łącznej długości 355 km oraz odwadniany mechanicznie za pomocą 56 stacji pomp.

Sieć rzek, kanałów, wałów przeciwpowodziowych, pomp odwadniających i budowli hydrotechnicznych, obrazuje fragment „Mapy poglądowej urządzeń melioracji podstawowych na terenie Żuław Elbląskich”.

Tereny Żuław Elbląskich charakteryzują się wysoką skalą zagrożenia powodziowego, z możliwością wystąpienia wszystkich typów powodzi (opadowe, roztopowe i sztormowe). Podczas powodzi, jakie nawiedziły Żuławy w latach 2001-2003, wystąpiły znaczne zniszczenia, uszkodzenia oraz osłabienia urządzeń melioracyjnych. Powstałe straty w infrastrukturze urządzeń melioracyjnych wynikały też z wieloletnich zaniedbań w ich utrzymywaniu. Niski poziom przyznawanych w ostatnich latach środków budżetowych na utrzymywanie urządzeń melioracji wodnych podstawowych, wymuszał rezygnację, bądź ograniczenie wykonywania podstawowych zabiegów konserwacyjnych. Z dokonanej w 2004 r. przez Żuławski Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych w Elblągu oceny stanu technicznego tych urządzeń wynikało m.in., że odbudowy lub modernizacji w trybie inwestycyjnym, wymagało 26% stanu rzek i kanałów, 40% wałów, 58% stacji pomp oraz 35% budowli hydrotechnicznych. Oszacowano, że koszty wykonania tych prac do 2010 r. (wg cen 2000 r.), wyniosą 115.540,0 tys. zł (rocznie 14.440,0 tys. zł), a na utrzymywanie urządzeń melioracji wodnych podstawowych - 58.331 tys. zł (rocznie 7.292 tys. zł)¹⁴.

Przypisane marszałkowi województwa ustawowe zadania, dotyczące prowadzenia ewidencji, programowania, planowania oraz nadzorowania wykonywania urządzeń melioracji wodnych podstawowych, a także ich utrzymywania, powierzone zostały w badanym okresie 3 jednostkom budżetowym. W 2002 r. zadania te na terenie całego województwa wykonywał Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych Województwa Warmińsko-Mazurskiego, zaś w latach 2003-2004 Żuławski Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych („ŻZM i UW”) w Elblągu (utworzony ze względu na specyfikę terenu Żuław Elbląskich) oraz Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych („ZM i UW”) w Olsztynie. Realizacją części zadań z zakresu utrzymywania urządzeń melioracji wodnych podstawowych zajmowały się również Gospodarstwa Pomocnicze w Olsztynie i Elblągu, będące wyodrębnioną, pod względem organizacyjnym i finansowym częścią podstawowej i ubocznej działalności ww. zarządów melioracji.

3.2. Istotne ustalenia kontroli

3.2.1. Stan ilościowy oraz techniczny urządzeń melioracji wodnych podstawowych

W latach 2002-2004, skontrolowane zarządy melioracji prowadziły ewidencję rzek oraz urządzeń melioracji wodnych podstawowych według wytycznych zawartych w instrukcji Ministerstwa Rolnictwa – Departamentu Gospodarki Wodnej i Melioracji z dnia 22 stycznia 1979 r. w sprawie zasad oraz sposobu ewidencji urządzeń melioracyjnych, wprowadzonej do stosowania pismem okólnym tego ministerstwa. Zgodnie z tymi wytycznymi ww. ewidencja składała się m.in. z:

¹⁴ Opracowanie Żuławskiego Zarządu Melioracji i Urządzeń Wodnych z września 2004 r. pt. „Stan i potrzeby osłony przeciwpowodziowej Żuław Wiślanych na terenie woj. warmińsko-mazurskiego”

- „książek ewidencji urządzeń melioracyjnych i obszarów zmeliorowanych, melioracje podstawowe wg stanu na dzień”, zawierających m.in. kilometraż rzek i kanałów, liczbę budowli i pomp oraz obszar ich oddziaływania,
- map przeglądowych i sytuacyjnych obiektów,
- dokumentów stanowiących podstawę do wprowadzania zmian w stanie ewidencyjnym urządzeń.

Ewidencja ta nie obejmowała jednak istotnego elementu, jakim w ocenie NIK jest stan techniczny urządzeń melioracji wodnych podstawowych, co pozwalałoby określić stopień ich dekapitalizacji, a także ewentualne potrzeby odbudowy lub modernizacji.

Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi, zobowiązany art. 78 ust. 3 pkt.1 ustawy Prawo wodne do wydania rozporządzenia w sprawie sposobu prowadzenia ewidencji m.in. urządzeń melioracji wodnych oraz zmeliorowanych gruntów, dopiero w dniu 30 grudnia 2004 r., tj. po upływie 3 lat od daty wejścia w życie ww. ustawy wydał przedmiotowe rozporządzenie. W załączniku nr 2 do rozporządzenia pn. „*Wykaz obiektów wymagających odbudowy lub modernizacji*”, przewidziano określenie dla poszczególnych obiektów przyczyn dekapitalizacji lub potrzeb modernizacji.

Według ewidencji zarządów melioracji, na koniec 2004 r. na terenie woj. warmińsko-mazurskiego znajdowały się następujące urządzenia melioracji wodnych podstawowych¹⁵:

- 5.964,4 km rzek, w tym 2.742,4 km uregulowanych (46%),
- 489,0 km kanałów,
- 29,3 km rurociągów,
- 446,2 km wałów przeciwpowodziowych, chroniących obszar 37,9 tys. ha;
- 94 stacje pomp odwadniających 43,8 tys. ha gruntów,
- 876 budowli piętrzących i 4.041 budowli niepiętrzących.

Ilość urządzeń melioracji wodnych podstawowych znajdujących się na terenie działania kontrolowanych zarządów melioracji była znacznie zróżnicowana, co wynika głównie z układów wodno-melioracyjnych na tych terenach. Na koniec 2004 r., w rejonie ich działania znajdował się następujący odsetek rzek oraz tych urządzeń:

	ŻZM i UW w Elblągu	ZM i UW w Olsztynie
- rzeki	16,4%	83,6%
- kanały	89,2%	10,8%
- rurociągi	0,0%	100,0%
- wały	89,7%	10,3%
- stacje pomp	66,0%	34,0%
- budowle piętrzące i niepiętrzące	36,4%	63,6%

Kontrola NIK wykazała, że w przekazywanych Ministerstwu Rolnictwa i Rozwoju Wsi rocznych sprawozdaniach RRW-10 ze stanu ilościowego i utrzymywania urządzeń

¹⁵ Stan ewidencyjny urządzeń melioracji wodnych podstawowych na koniec 2002 r. i 2004 r. podano w załączniku nr 5.2 do Informacji

melioracyjnych w latach 2002 – 2004, podane wielkości odnośnie stanu ilościowego tych urządzeń były zgodne z ewidencją prowadzoną przez zarządy melioracji.

W okresie objętym kontrolą, wystąpiły przypadki niezłożenia przez badane zarządy melioracji dla niektórych budowli urządzeń melioracji wodnych podstawowych „Książek obiektu budowlanego”, wymaganych art. 64 ust. 1 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane¹⁶, a także prowadzenia tych dokumentów w sposób nie uwzględniający wszystkich wymogów rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 3 lipca 2003 r. w sprawie książki obiektu budowlanego¹⁷. Z uzyskanej w trybie art. 29 pkt. 2 lit. f ustawy o NIK, informacji w Wojewódzkim Inspektoracie Nadzoru Budowlanego w Olsztynie wynika bowiem, że:

- w 2002 r., na 18 skontrolowanych obiektów, w przypadku 1 wału brakowało książki obiektu budowlanego, a w odniesieniu do 2 innych wałów zalecono uzupełnienie tych dokumentów,
- w 2003 r., spośród 21 skontrolowanych obiektów, dla 3 jazów brakowało książek obiektu budowlanego, a w 7 innych przypadkach (3 jazy, 2 zastawki, 1 stacja pomp i 1 stopień wodny) w dokumentach tych brakowało wszystkich wymaganych wpisów,
- w 2004 r., na 26 kontroli, w 14 przypadkach (8 jazów, 2 jazomosty, 2 zastawki oraz przepust i stacja pomp) zalecono uzupełnienie książek o wymagane wpisy.

Zalecenia uzupełnienia tych książek wynikały z braku lub niewłaściwych wpisów dotyczących: zarządcy obiektu, danych technicznych charakteryzujących obiekt, umiejscowienia w planie sytuacyjnym łąty wodowskazowej, opisu maksymalnego piętrzenia poziomu wody oraz zakresu wykonanych robót remontowych.

3.2.2. Potrzeby rzeczowo-finansowe utrzymywania urządzeń melioracji wodnych podstawowych.

Podstawą określenia zakresu rzeczowego planowanych w latach 2002-2004 prac, związanych z bieżącym utrzymywaniem urządzeń melioracji wodnych podstawowych, a także wysokości środków finansowych niezbędnych do ich wykonania były:

- coroczne, bieżące przeglądy urządzeń (głównie wiosną), którymi obejmowano wszystkie rzeki i kanały oraz budowle niepiętrzące,
- okresowe (roczne oraz raz na 5 lat) kontrole stanu technicznego i przydatności do użytkowania wszystkich budowli, tj. wałów, stacji pomp, jazów, jazomostów, zastawek, stopni wodnych i innych budowli piętrzących, wykonywane zgodnie z wymogami art. 62 ust. 1 i 4 ustawy Prawo budowlane.

¹⁶ Dz. U. z 2003 r. Nr 207, poz. 2016 ze zm.

¹⁷ Dz. U. Nr 120, poz. 1134., poprzednio, tj. do 10.07.2003 r. regulacje w tym zakresie określało rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z 19 października 1998 r. w sprawie książki obiektu budowlanego (Dz. U. Nr 135, poz. 882)

Przeglądy oraz kontrole stanu technicznego obiektów budowlanych melioracji wodnych podstawowych przeprowadzali pracownicy zarządów melioracji i ich gospodarstw pomocniczych, posiadający uprawnienia budowlane w odpowiedniej specjalności.

Na podstawie ww. przeglądów i kontroli sporządzano przedmiary robót, według których do eksploatacji, konserwacji i remontów urządzeń melioracji wodnych podstawowych w latach 2002-2004 przyjęto następujący odsetek ich stanu ewidencyjnego ¹⁸:

- **77,5 - 78,2%** ogółu rzek,
- **100,0%** kanałów, rurociągów, wałów przeciwpowodziowych, budowli piętrzących oraz wszystkie stacje pomp, będące w danym roku w eksploatacji,
- **31,2 - 37,0%** budowli niepiętrzących.

Planem utrzymywania nie obejmowano odcinków rzek przepływających przez rezerваты przyrody, 2 stacji pomp wyłączonych z eksploatacji z powodu degradacji urządzeń melioracji szczegółowych i 1 stacji przekazanej w użyczenie Uniwersytetowi Warmińsko-Mazurskiemu do celów badawczych.

Kontrola NIK wykazała, że rzetelnie określano wysokość nakładów, potrzebnych do zrealizowania rzeczowego zakresu prac związanych z utrzymywaniem poszczególnych urządzeń melioracji wodnych podstawowych.

I tak, w odniesieniu do konserwacji rzek, kanałów i wałów przeciwpowodziowych, zarządy melioracji corocznie sporządzały kosztorysy robót, stosując - określone w obowiązujących katalogach nakładów rzeczowych oraz norm pracy - ilości roboczogodzin na wykonanie danego rodzaju robót, a także ceny pracy sprzętu według stawek określonych w rozporządzeniu Ministra Rozwoju Regionalnego i Budownictwa z dnia 26.09.2000 r. w sprawie kosztorysowych norm nakładów rzeczowych, cen jednostkowych robót budowlanych oraz cen czynników produkcji dla potrzeb sporządzania kosztorysu inwestorskiego¹⁹.

W kosztorysach robót stosowano następujące wskaźniki cenotwórcze:

- stawkę 1 roboczogodziny, obliczoną jako iloraz wartości płacy minimalnej i ilości godzin pracy w miesiącu, tj. 4,32 zł w 2002 r., 4,54 zł w 2003 r. oraz 4,68 zł w 2004 r.,
- koszty pośrednie w wysokości 40%,
- zysk - 5%,
- podatek VAT - 7% w latach 2002-2003 oraz 22% w 2004 r.

Wysokość nakładów finansowych, niezbędnych do utrzymania stacji pomp w stałej gotowości techniczno-eksploatacyjnej, określano natomiast na podstawie corocznie sporządzanych przez gospodarstwa pomocnicze kalkulacji, uwzględniających koszty robót mechanicznych, budowlanych i elektrycznych, ilość roboczogodzin do ich wykonania, koszty obsługi stacji oraz stawkę jednej roboczogodziny.

¹⁸ Zestawienie zakresu przeglądów i kontroli urządzeń melioracji wodnych podstawowych stanowi załącznik nr 5.3. do Informacji

¹⁹ Dz. U. Nr 114, poz. 1195 ze zm.

W badanym okresie, potrzeby finansowe na wykonanie określonego przez kontrolowane zarządy melioracji zakresu rzeczowego prac, wyniosły łącznie **61.034,5 tys. zł**, w tym 21.240,6 tys. zł w 2002 r., 20.521,3 tys. zł w 2003 r. oraz 19.272,6 tys. zł w 2004 r.

Wysokość środków finansowych niezbędnych dla utrzymywania urządzeń melioracji wodnych podstawowych na Żuławach w latach 2003-2004, określona przez ŻZM i UW w Elblągu, ukształtowała się na poziomie 10.888,4 tys. zł oraz 9.967,1 tys. zł, co stanowiło 53,1% i 51,7% potrzeb ogółem województwa w tych latach.

3.2.3. Wysokość i źródła środków finansowych na utrzymywanie urządzeń melioracji podstawowych oraz ich wykorzystanie

Otrzymane przez woj. warmińsko-mazurskie środki finansowe z budżetu państwa na eksploatację, konserwację i remonty urządzeń melioracji wodnych podstawowych były niewystarczające w stosunku do potrzeb, określonych na podstawie przeglądów i kontroli stanu technicznego tych urządzeń.

W latach 2002-2004, środki te w łącznej wysokości **21.858,0 tys. zł** pokrywały bowiem potrzeby zaledwie w **35,8%**²⁰.

Zaznaczyć jednak należy, że zwiększała się corocznie wysokość kwot otrzymanych z budżetu państwa, a tym samym stopień pokrycia potrzeb wykazywał tendencję wzrostową, zwłaszcza w odniesieniu do ŻZM i UW w Elblągu.

W 2002 r. wyniosły one 5.314,0 tys. zł (25,0% pokrycia potrzeb), w 2003 r. - 7.172,0 tys. zł (34,9%), a w 2004 r. - 9.372,0 tys. zł (48,6%). Stopień pokrycia potrzeb finansowych ŻZMiUW w Elblągu zwiększył się z 41,0% w 2003 r. do 65,7% w 2004 r.

W sytuacji niedoboru środków budżetowych na zadania związane z bieżącym utrzymywaniem urządzeń melioracji wodnych podstawowych (zwłaszcza w 2002 r.), na uwagę zasługują starania Marszałka Województwa Warmińsko-Mazurskiego oraz dyrektorów kontrolowanych zarządów melioracji o pozyskanie dodatkowych środków finansowych na ten cel. W rezultacie, zarządy melioracji otrzymały w formie dotacji **1.063,4 tys. zł**, w tym:

- w 2002 r - 1.000,0 tys. zł. z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki w Olsztynie, na dofinansowanie zadania pn. „Likwidacja nadzwyczajnych zagrożeń środowiska - zwiększenie bezpieczeństwa przeciwpowodziowego” oraz 10,0 tys. zł z Powiatowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Działdowie, na dofinansowanie robót zabezpieczających rzekę Działdówka przed powodzią,

²⁰ Zestawienie potrzeb finansowych, środki otrzymane i ich wykorzystanie w zakresie utrzymywania urządzeń melioracji wodnych podstawowych stanowi załącznik nr 5.4. do Informacji

- w latach 2003-2004 - 53,4 tys. zł z Urzędu Miasta w Elblągu, na dofinansowanie konserwacji trzech rzek (Kumieli, Srebrnego Potoku i Babicy).

W strukturze źródeł finansowania zadań z zakresu utrzymywania urządzeń melioracji wodnych podstawowych, 94,5% stanowiły środki z budżetu państwa, 4,4% - fundusze celowe, a 0,2% budżet gminy miejskiej Elbląg.

Otrzymane w latach 2002-2004 środki finansowe z budżetu państwa oraz pozyskane z funduszy celowych i samorządu ww. gminy na utrzymywanie urządzeń melioracji wodnych podstawowych (łącznie 22.921,4 tys. zł), kontrolowane zarządy melioracji wydatkowały legalnie i gospodarnie, wykorzystując je w całości i zgodnie z przeznaczeniem. Ustalenia kontroli wykazały bowiem, że:

- Z ww. kwoty, za prace wykonane w ramach umów i porozumień przez gospodarstwa pomocnicze, wydatkowano 15.341,3 tys. zł (67%). Podmiotom obcym, za wykonane prace konserwacyjne zlecone im w trybie przetargów nieograniczonych, wypłacono 6.061,5 tys. zł (26,4%), a w trybie z wolnej ręki - 435,3 tys. zł (1,9%). W kwotach wolnych od stosowania przepisów dotyczących zamówień publicznych wydatkowano 696,9 tys. zł (3,0%), zaś na inne cele zwolnione od stosowania tych przepisów (głównie opłaty za energię elektryczną w stacjach pomp) - 386,4 tys. zł (1,7%).
- W wyniku przetargów na wykonywanie prac (głównie konserwacyjnych) na rzekach, kanałach oraz wałach przeciwpowodziowych, uzyskiwano ceny niższe od wywoławczych, określonych przez zarządy melioracji w kosztorysach inwestorskich. Pozwoliło to na zwiększenie rozmiarów rzeczowych tych prac o ok.10% rocznie, w ramach posiadanych środków.

I tak:

- ZMiUW w Olsztynie, w 25 analizowanych przez NIK zamówieniach publicznych o wartości 1.473,2 tys. zł (54% wartości wszystkich zamówień w latach 2002-2004), uzyskał ceny niższe o 2-15%,
- ŻZMiUW w Elblągu, w 16 badanych zamówieniach o wartości 420,9 tys. zł (12% wartości zamówień w latach 2003-2004), osiągnął ceny niższe o 1,7 - 18%. W wyniku przetargów nieograniczonych, przeprowadzonych przez Zarząd w latach 2003-2004, za wykonane w tym okresie usługi konserwacyjne zapłacono wykonawcom robót odpowiednio o 103,3 tys. zł (o 10,7%) oraz 1.383,4 tys. zł (o 36,0%) mniej od wartości tych usług określonych w kosztorysach zamawiającego.

Negatywnie natomiast należy ocenić fakt, że kontrolowane gospodarstwa pomocnicze, wykorzystując zgodnie z przeznaczeniem przekazane im środki na utrzymywanie urządzeń melioracji wodnych podstawowych, przekroczyły wydatki określone w swoich planach finansowych o 1.617,1 tys. zł, tj. o 9,4%. Stanowiło to naruszenie art. 28 ust. 1 ustawy o finansach publicznych, zgodnie z którym wydatki mogły być ponoszone tylko do wysokości ustalonej w planie finansowym. Czynem tym naruszono również dyscyplinę finansów publicznych określoną w art. 138 ust. 1 pkt. 2 tej ustawy - aktualnie w art. 11 ust. 1 ustawy o odpowiedzialności za naruszenie dyscypliny finansów publicznych.

I tak, w:

- **Gospodarstwie Pomocniczym w Olsztynie**, w 2002 r. plan wydatków wynoszący ogółem 2.513 tys. zł został przekroczony o 60,9 tys. zł (o 2,4%), w 2003 r. plan w kwocie 2.516 tys. zł o 169,8 tys. zł (o 6,7%), a w 2004 r. plan w wysokości 2.570 tys. zł o 250,6 tys. zł (o 9,8%). W związku z tym, NIK skierowała do Rzecznika Dyscypliny Finansów Publicznych przy Regionalnej Izbie Obrachunkowej w Olsztynie (RIO) zawiadomienie o naruszeniu przez kierownika tego gospodarstwa dyscypliny finansów publicznych. Kontrola wykazała ponadto, że błędnie zaklasyfikowano dochody Gospodarstwa w kwocie 20,3 tys. zł, jako dochody z najmu i dzierżawy, podczas gdy były to przychody z tytułu sprzedaży usług.
- **Gospodarstwie Pomocniczym w Elblągu**, w 2002 r. oraz 2003 r. planowane wydatki, wynoszące w tych latach po 4.784,1 tys. zł przekroczone odpowiednio o 354,2 tys. zł (o 7,8%) oraz o 761,7 tys. zł (o 15,9%). Zagadnienia dotyczące gospodarki finansowej Gospodarstwa, w tym dyscypliny jego wydatków, były też przedmiotem kontroli przeprowadzonej w 2004 r. przez RIO. W wyniku tej kontroli, zawiadomienie do rzecznika Dyscypliny Finansów Publicznych o naruszeniu przez kierownika Gospodarstwa dyscypliny finansów publicznych wniósł Prezes RIO. W 2004 r., jak ustaliła NIK, wydatki Gospodarstwa zostały zrealizowane w granicach kwot określonych w planie finansowym.

W latach 2002-2004, w strukturze wydatkowania środków na utrzymywanie urządzeń melioracji wodnych podstawowych, najwięcej, tj. 11.533,9 tys. zł (50,3%) przypadało na utrzymywanie wszystkich stacji pomp w stałej gotowości techniczno-eksploatacyjnej i ich bieżące remonty oraz 9.991,2 tys. zł (43,6%) na konserwację rzek, kanałów, rurociągów i wałów przeciwpowodziowych.

Istotną pomoc finansową stanowiły dotacje z rezerwy celowej budżetu państwa na usuwanie skutków powodzi (m.in. zaistniałej w 2001 r. na terenie Żuław Elbląskich), tj. na odbudowę i modernizację uszkodzonych urządzeń melioracji wodnych podstawowych. W latach 2002-2004, województwo otrzymało i wykorzystało ogółem **29.501,5 tys. zł** tych środków, z czego 17.954,6 tys. zł (61%) przez ŻZMiUW w Elblągu i 11.556,9 tys. zł (39%) - ZMiUW w Olsztynie.

W badanym okresie, na modernizację i remonty oraz odbudowę istniejących urządzeń melioracji wodnych podstawowych, wykorzystano też środki dotacji celowej z budżetu państwa w łącznej kwocie **10.577,5 tys. zł** (5.917,5 tys. zł ZMiUW w Olsztynie oraz 4.660,0 tys. zł ŻZMiUW w Elblągu), przeznaczone na inwestycje.

Ponadto, w 2002 r. ZMiUW w Olsztynie otrzymał dotację z GFOŚiGW w Olsztynie w kwocie 500,0 tys. zł na dofinansowanie zadania inwestycyjnego pn. „Odbudowa rzeki Łyny w obrębie miasta Olsztyna”, zaś w 2004 r. ŻZMiUW w Elblągu - dotację z WFOŚiGW w Olsztynie w wysokości 185,4 tys. zł na dofinansowanie zadania inwestycyjnego pn. „Budowa ścieżki przyrodniczej w rezerwacie jeziora Drużno”.

3.2.4. Realizacja zadań rzeczowych w utrzymywaniu urządzeń melioracji wodnych podstawowych

W sytuacji niewystarczających środków finansowych na utrzymywanie urządzeń melioracji wodnych podstawowych, w pełnym zakresie wykonywano tylko planowane zadania związane z eksploatacją, konserwacją oraz remontami bieżącymi stacji pomp.

Przeprowadzone w toku kontroli NIK oględziny losowo wybranych 11 stacji pomp, w tym 7 na terenie Żuław Elbląskich, (12% ich ogółu w województwie) odwadniających obszar 11,6 tys. ha (26,5%) wykazały, że wszystkie były wprawdzie sprawne technicznie, jednak 3 z nich wymagały już odbudowy lub modernizacji w ramach inwestycji.

W sprawozdaniu RRW-10 ze stanu ilościowego i utrzymania urządzeń melioracyjnych za 2004 r., kontrolowane zarządy melioracji wykazały m.in., że na koniec 2004 r. odbudowy lub modernizacji wymagało 57 stacji pomp (61% ich ogółu), w tym 53 na terenie działania ŻZM i UW w Elblągu (85,5%) i 4 na terenie działania ZM i UW w Olsztynie (12,5%).

Przykładowe obiekty stacji pomp, objęte oględzinami przedstawiono na poniższych zdjęciach:

Stacja pomp Nr 36 w miejscowości Nowakowo (gmina Elbląg), odwadniająca obszar 2,4 tys. ha, odbudowana w 2004 r.

Stacja pomp Nr 70 w miejscowości Wężina (gm. Elbląg), odwadniająca obszar 0,8 tys. ha, odbudowana w 2004 r.

Stacja pomp nr 76 w miejscowości Nowe Dolno (gm. Markusy), odwadniająca 1,1 tys. ha. Budynek odchylony od pionu o ok. 30 cm. ŻZM i UW w Elblągu posiada projekt przebudowy stacji kosztem około 800 tys. zł, zatwierdzony decyzją o pozwoleniu na budowę oraz pozwolenie wodno-prawne. Projekt ten uwzględnia m.in. zastosowanie nowoczesnych, energooszczędnych agregatów pompowych.

Stacja pomp Nr 19 w m. Żurawiec (gm. Markusy), odwadniająca ok. 0,2 tys. ha. Wykazana ona była przez ŻZM i UW w Elblągu w sprawozdaniu RRW-10, jako wymagająca odbudowy lub modernizacji wraz z wymianą pomp na energooszczędne.

Na skutek niewystarczających środków finansowych, zwłaszcza w latach 2002-2003, nie realizowano w pełnym zakresie zadań związanych z utrzymywaniem rzek, kanałów, wałów przeciwpowodziowych, budowli piętrzących i niepiętrzących, planowanych w wyniku przeglądów i kontroli przeprowadzanych przez zarządy melioracji²¹. Stwierdzono bowiem, że utrzymywaniem objęto:

- w 2002 r. - 1.654,9 km rzek, co stanowiło zaledwie 34,6% ich planowanej długości, 81,8 km kanałów (16,6%), 252,4 km wałów (56,6%) oraz 17 budowli piętrzących (2%) i 226 niepiętrzących (17,7%),
- w 2003 r. - 2.124,2 km rzek (45,6%), 100,6 km kanałów (20,6%), 199,3 km wałów (44,7%) oraz 24 budowli piętrzących (2,8%) i 239 niepiętrzących (16%),
- w 2004 r. - 2.150,2 km rzek (46,2%), 446,5 km kanałów (91,3%), 335,5 km wałów (75,2%) oraz 147 budowli piętrzących (16,8%) i 501 niepiętrzących (33,5%)..

Niedostatek środków finansowych ograniczył także wykonanie podstawowych zabiegów konserwacyjnych na rzekach i kanałach, takich jak: okoszenie z roślinności skarp i dna, odmulenie oraz hakowanie roślinności korzeniącej się w dnie tych cieków, a także okoszenie wałów przeciwpowodziowych. Z ustaleń kontroli wynika bowiem, że w latach 2002 - 2003 okoszeniem (tylko jednokrotnym) objęto średniorocznie 1.385,3 km rzek i

²¹ Stopień objęcia utrzymywaniem urządzeń melioracji wodnych podstawowych oraz wykonania prac konserwacyjnych na ciekach podstawowych i wałach wykazano w załączniku nr 5.5 do Informacji

kanałów (48,2% zakładanego zakresu tych prac), w tym odmuleniem i hakowaniem 271,7 km (19,5%). Pierwszym okoszeniem wałów objęto 225,9 km (50,6%), natomiast drugim - zaledwie 17,2 km (3,9%).

W 2004 r., w wyniku otrzymania przez zarządy melioracji większych środków finansowych, stopień wykonania planowanych prac konserwacyjnych uległ poprawie, gdyż okoszeniem cieków wodnych objęto 1.939,3 km (60,0%), w tym odmuleniem i hakowaniem 662,8 km (42,3%). Zwiększył się również do 75,2% (do 335,5 km) odsetek wałów objętych pierwszym okoszeniem, a ponadto zabieg ten wykonano ponownie na 58,9 km (13,2% planu).

Na zaniedbania w konserwacji i remontach budowli urządzeń melioracji wodnych podstawowych, wskazywały również wyniki kontroli, przeprowadzonych w latach 2002-2004 przez Wojewódzki Inspektorat Nadzoru Budowlanego w Olsztynie, którymi objęto 65 tych budowli. Według informacji uzyskanej w tej jednostce w trybie art. 29 pkt. 2 lit. f ustawy o NIK, na 56 obiektach (86%) kontrole te wykazały m.in.:

- brak okoszenia wałów przeciwpowodziowych oraz miejscowe uszkodzenia ich korpusów,
- uszkodzenia zastawek oraz przyczółków jazów i jazomostów,
- korozję metalowych urządzeń stacji pomp, a także uszkodzenia miejsc między skrzydełkami przyczółków a budynkiem stacji.

Konsekwencją corocznego niewykonywania w pełnym zakresie planowanych prac, związanych z bieżącym utrzymywaniem urządzeń melioracji wodnych podstawowych, a zwłaszcza niezbędnych prac konserwacyjnych na ciekach podstawowych i wałach, było pogorszenie stanu technicznego tych urządzeń, w stopniu wymagającym ich odbudowy lub modernizacji w ramach nakładów inwestycyjnych. W sprawozdaniu RRW-10 ze stanu ilościowego i utrzymania urządzeń melioracyjnych za 2004 r., kontrolowane zarządy melioracji wykazały, że na koniec 2004 r. odbudowy lub modernizacji wymagało 1.094 km rzek (18,4% ich ogółu), - 74,3 km kanałów (15,2%), 136 km wałów (30,5%) oraz 33 budowle piętrzące (4%).

Przeprowadzone w toku kontroli NIK oględziny 27 km wałów przeciwpowodziowych (w tym 1,7 km w rejonie działania ZM i UW w Olsztynie i 25,3 km na terenie Żuław Elbląskich) wykazały, że ich korpusy były regularne (nieodkształcone).

Stwierdzono natomiast brak okoszenia koron i skarp wałów z porostu kwitnących traw i innych roślin.

Przykładowe odcinki wałów objętych oględzinami ilustrują zdjęcia na stronie 24 Informacji:

Fragment nieokoszonej skarpy i korony wału czołowego jez. Družno na polderze Nr 70 w m. Węzina (gm. Elbląg), o dług. 1,36 km, szer. korony 3,0 m i wysokości 2,0 m.

Fragment nieokoszonego obwałowania rzeki Elbląg w m. Nowakowo (gm. Elbląg), o dług. 4,03 km, szer. 4,0 m i średniej wysokości 2,5 m.

Przykładowe odcinki cieków naturalnych, wymagające regulacji (odbudowy) w ramach inwestycji, wskutek zaniedbań w bieżącej konserwacji, ilustrują następujące zdjęcia:

Fragment dna koryta rzeki Balewka w m. Wiśniewo (gm. Markusy), na odcinku o długości ok. 4 km od ujścia do jeziora Drużno.

Fragment odcinka potoku Aniołowo w m. Aniołowo (gm. Pasłęk), o długości ok. 5 km od ujścia do rzeki Elszki.

Środki budżetowe, otrzymane w latach 2002-2004 na inwestycje oraz usuwanie skutków powodzi, ŻZM i UW w Elblągu wykorzystał m.in. na renowację koryt rzek i kanałów o łącznej długości ok. 400 km, modernizację prawie 38 km obwałowań i 8 stacji pomp, zaś ZM i UW w Olsztynie - na regulację ponad 70 km rzek i kanałów, odbudowę 15 km wałów oraz modernizację i remonty 9 stacji pomp.

Na przykład:

- **ZM i UW w Olsztynie**, w okresie lipiec 2003 r. - lipiec 2004 r., ze środków otrzymanych z rezerwy celowej budżetu państwa na usuwanie skutków powodzi, kosztem 462,1 tys. zł wykonał odbudowę rzeki Miłakówka na odcinku ok. 1,2 km. Odbudowa ta polegała m.in. na poszerzeniu i pogłębieniu koryta rzeki oraz umocnieniu jej skarp.

Fragment odbudowanego odcinka tej rzeki w miejscowości Miłakowo ilustruje poniższe zdjęcie:

3.2.5. Wykonawcy prac związanych z utrzymaniem urządzeń melioracji wodnych podstawowych, nadzór i odbiór robót

W badanym okresie, roboty związane z bieżącym utrzymaniem urządzeń melioracji wodnych podstawowych wykonywały gospodarstwa pomocnicze kontrolowanych

zarządów melioracji na podstawie corocznie zawieranych z nimi umów i porozumień oraz podmioty obce, wyłonione w drodze zamówień publicznych.

Stwierdzono, że w odniesieniu do Gospodarstwa Pomocniczego (GP) w Elblągu, w umowach i porozumieniach określano wysokość środków finansowych na wykonanie zleconych Gospodarstwu robót i usług, a także ich szczegółowy zakres. W przypadku GP w Olsztynie, rozmiary rzeczowe zadań wykazywano natomiast w planach robót, otrzymywanych od jednostki macierzystej.

GP w Olsztynie zlecano konserwację części cieków wodnych podstawowych, eksploatację stacji pomp i części jazów, zaś GP w Elblągu – wyłącznie utrzymywanie stacji pomp.

NIK pozytywnie ocenia wywiązywanie się ww. gospodarstw ze zleconych im zadań. I tak, m.in.:

- **GP w Elblągu**, w pełnym zakresie zrealizowało zlecone prace, które obejmowały obsługę i utrzymywanie stacji pomp w ruchu, w sposób zapewniający optymalne stany wód w kanałach pompowych. W ustalonym zakresie wykonało także konserwację i remonty bieżące tych stacji pomp, obejmujące roboty w budynkach pompowni z częścią hydrotechniczną, urządzeniami budowlanymi i mechanicznymi oraz elektrycznymi. Poniesione w latach 2002-2004 koszty, związane z utrzymywaniem obiektów stacji w stałej gotowości techniczno-eksploatacyjnej, wyniosły ogółem 9.923,2 tys. zł, z czego kwota 3.293,3 tys. zł (33,2%) stanowiła wartość wykonanych robót mechanicznych, budowlanych i elektrycznych.
- **GP w Olsztynie**, wykonało prace konserwacyjne na wszystkich ciekach wodnych wskazanych przez jednostkę macierzystą (952,0 km w 2002 r., 1.277,3 km w 2003 r. oraz 1.450,2 km w 2004 r). Na uwagę zasługuje uczestnictwo Gospodarstwa, w latach 2003-2004, w programach dotyczących zatrudniania bezrobotnych w ramach robót publicznych i prac interwencyjnych oraz „Programie Aktywizacji Osób Bezrobotnych”. Pozwoliło to na wykonanie w tym czasie prac konserwacyjnych na ciekach podstawowych o długości większej odpowiednio o 34,2% i 52,3%, od zrealizowanej w 2002 r.

Podmioty obce wykonywały głównie prace konserwacyjne na rzekach, kanałach oraz wałach wraz z częściowymi remontami tych urządzeń. Wartość tych robót stanowiła: 25% w 2002 r., 27,2% w 2003 r. oraz 38,9% w 2004 r. ogółu rocznych nakładów poniesionych na utrzymywanie urządzeń melioracji wodnych podstawowych.

Analiza 41 zamówień w trybie przetargu nieograniczonego o wartości 1.894,1 tys. zł (31,2% ogółu), udzielonych w badanym okresie przez kontrolowane zarządy melioracji wykazała, że zostały one udzielone zgodnie z wymogami ustawy z dnia 10 czerwca 1994 r. o zamówieniach publicznych, a następnie ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. Prawo zamówień publicznych.

Nadzór nad wykonawstwem zleconych prac związanych z utrzymywaniem urządzeń melioracji wodnych podstawowych, sprawowali pracownicy zarządów melioracji, posiadający uprawnienia budowlane w odpowiedniej specjalności.

Roboty wykonane przez gospodarstwa pomocnicze oraz podmioty obce, odbierano komisyjnie z udziałem wykonawców. Z czynności tych sporządzano protokoły odbioru (częściowego lub końcowego), które stanowiły podstawę do wystawienia przez wykonawców faktur o zapłatę należności za wykonane prace. W badanym okresie nie wystąpiły przypadki dokonywania przedpłat w formie zaliczek za zlecone prace, jak również płatności karnych odsetek z tytułu nieterminowego wypłacenia wykonawcom robót należnego im wynagrodzenia.

Kontrola w Urzędzie Marszałkowskim Województwa Warmińsko-Mazurskiego wykazała, że w badanym okresie nadzór nad zarządami melioracji polegał głównie na przyjmowaniu i analizowaniu sprawozdań i informacji o realizacji zadań oraz bieżącej działalności tych jednostek. Dokumenty te, przedkładane były również Zarządowi Województwa, a także omawiane na sesjach Sejmiku.

W ocenie NIK, nadzór ten był niewystarczający, gdyż Marszałek Województwa Warmińsko-Mazurskiego nie w pełni korzystał z posiadanych uprawnień do kontrolowania podległych zarządów melioracji, w ramach funkcjonowania systemu kontroli wewnętrznej.

W latach 2002-2003, Biuro Kontroli i Audytu Wewnętrznego Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego w ogóle nie kontrolowało bowiem tych jednostek, co oznacza, że przez dwa lata funkcjonowały one poza kontrolą instytucjonalną Urzędu. Dopiero w 2004 r. skontrolowano oba zarządy melioracji, stwierdzając w ZMiUW w Olsztynie nieprawidłowości, polegające m.in. na braku aktualnych zakresów czynności pracowników, występowaniu przypadków niezgodności zapisów w kartach drogowych ze stanem faktycznym oraz wykonywaniu przez pracowników zarządu prac projektowych, które były następnie przez nich nadzorowane.

4. Informacje dodatkowe o przeprowadzonej kontroli

4.1. Przygotowanie kontroli

Kontrola podjęta została z własnej inicjatywy Najwyższej Izby Kontroli, głównie z uwagi na fakt, że w woj. warmińsko-mazurskim znajduje się znaczna ilość cieków wodnych oraz urządzeń melioracji wodnych podstawowych (m.in. budowli przeciwpowodziowych i regulacyjnych). Urządzenia te, (w tym wały przeciwpowodziowe oraz stacje pomp) zlokalizowane są zwłaszcza na Żuławach Elbląskich, będących terenami depresyjnymi i przydepresyjnymi, a tym samym w dużym stopniu zagrożonymi powodzią.

Z danych, uzyskanych w ramach analizy przedkontrolnej w trybie art. 29 pkt. 2 lit f ustawy o NIK w ŻZM i UW w Elblągu i ZM i UW w Olsztynie wynika, że w ostatnich latach, pomimo pewnej poprawy, wysokość środków finansowych przeznaczonych na utrzymywanie tych urządzeń, w tym ich konserwację bieżącą była nadal niewystarczająca w stosunku do potrzeb.

Ostatnia kontrola NIK, którą objęto m.in. zagadnienia związane z konserwacją urządzeń melioracji podstawowych na terenie woj. warmińsko-mazurskiego miała miejsce w II półroczu 1998 r., w ramach kontroli koordynowanej P/98/159 – *„Inwestycje melioracyjne w rolnictwie oraz funkcjonowanie i konserwacja urządzeń melioracyjnych”*. Ustalenia tej kontroli, przeprowadzonej w ówczesnym Wojewódzkim Zarządzie Melioracji i Urządzeń Wodnych w Olsztynie wykazały m.in., że znaczny odsetek rzek i kanałów wymagających regulacji lub modernizacji wynikał ze zbyt niskich środków finansowych przyznawanych na ich utrzymywanie. Ich wysokość pokrywała potrzeby w 43% i pozwalała tylko na wykaszaniu roślinności na skarpach, przy niewielkim wykonywaniu planowanych zakresów odmuleń dna rzek i kanałów.

4.2. Postępowanie kontrolne i działania podjęte po zakończeniu kontroli

W trybie art. 29 pkt. 2 lit. f ustawy o NIK, Delegatura NIK w Olsztynie zasięgnęła w Wojewódzkim Inspektoracie Nadzoru Budowlanego w Olsztynie informacji w sprawie przeprowadzonych w latach 2002-2004 kontroli budowli urządzeń melioracji wodnych podstawowych oraz ich wyników.

Kierownikom wszystkich 5 kontrolowanych jednostek przekazane zostały protokoły kontroli, do których nie zgłosili oni zastrzeżeń.

W kontrolowanych zarządkach melioracji, na podstawie art. 58 ustawy o NIK, zorganizowano narady pokontrolne, na których omówiono ustalenia kontroli (również odnośnie ich gospodarstw pomocniczych), zwracając uwagę zwłaszcza na potrzebę

ubiegania się o zwiększenie środków finansowych na realizację zadań w zakresie utrzymywania urządzeń, w tym ich remontów i odbudowy w ramach inwestycji.

Do kierowników wszystkich 5 kontrolowanych jednostek skierowane zostały wystąpienia pokontrolne, do których nie zgłoszono zastrzeżeń, zawierające oceny badanych zagadnień oraz łącznie 3 wnioski pokontrolne. Wniosków pokontrolnych nie formułowano w wystąpieniach do kierowników 3 jednostek, tj. ŻZM i UW w Elblągu, ŻM i UW w Olsztynie oraz GP w Elblągu.

Do Marszałka Województwa Warmińsko-Mazurskiego wnioskowano o zwiększenie częstotliwości kontroli zarządów melioracji, w ramach funkcjonowania systemu kontroli wewnętrznej w Urzędzie Marszałkowskim.

Skierowane natomiast wnioski do kierownika G P Olsztynie dotyczyły:

- dokonywania wydatków wyłącznie w granicach kwot określonych w planie finansowym Gospodarstwa,
- podjęcia działań mających na celu zapewnienie klasyfikowania dochodów Gospodarstwa zgodnie z obowiązującymi wymogami.

Do dnia 25 lipca 2005 r. NIK otrzymała odpowiedzi na wystąpienia pokontrolne od Marszałka Województwa Warmińsko-Mazurskiego oraz kierownika Gospodarstwa Pomocniczego w Olsztynie, z których wynika, że adresaci przyjęli do realizacji i wykonali w pełni wszystkie wnioski pokontrolne.

I tak, Marszałek Województwa Warmińsko-Mazurskiego poinformował, że zgodnie z zaleceniami, przeprowadzone zostaną w II półroczu 2005 r. kontrole funkcjonowania zarządów melioracji w Elblągu i Olsztynie.

Kierownik Gospodarstwa Pomocniczego w Olsztynie poinformował natomiast, że:

- w 2005 r., w przypadku realizowania wyższych od planowanych przychodów i wydatków, dokonane zostaną zmiany w planie finansowym Gospodarstwa, zgodnie z wymogami przepisów ustawy o finansach publicznych oraz rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 28 stycznia 2005 r. w sprawie gospodarki finansowej jednostek budżetowych, zakładów budżetowych i gospodarstw pomocniczych jednostek budżetowych oraz zasad i terminów rocznych rozliczeń i wpłat do budżetu,
- zobowiązał głównego księgowego Gospodarstwa do prawidłowego klasyfikowania dochodów.

W wyniku kontroli ujawniono wydatkowanie środków finansowych z naruszeniem przepisów prawa na łączną kwotę 481,3 tys. zł, natomiast nie stwierdzono uszczupień w dochodach oraz innych nieprawidłowości finansowych.

W związku z ustaleniami kontroli, NIK skierowała zawiadomienie o naruszeniu dyscypliny finansów publicznych do Rzecznika Dyscypliny Finansów Publicznych przy Regionalnej Izbie Obrachunkowej w Olsztynie, ze względu na przekroczenie w latach 2002-2004 przez kierownika Gospodarstwa Pomocniczego ŻM i UW w Olsztynie, zakresu upoważnień do dokonywania wydatków ze środków publicznych ponad wielkości określone w planach finansowych Gospodarstwa.

5. Załączniki

5.1. Wykaz skontrolowanych jednostek

- 1. Urząd Marszałkowski Województwa Warmińsko-Mazurskiego.**
- 2. Żuławski Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych w Elblągu.**
- 3. Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych w Olsztynie.**
- 4. Gospodarstwo Pomocnicze przy Żuławskim Zarządzie Melioracji i Urządzeń Wodnych w Elblągu.**
- 5. Gospodarstwo Pomocnicze Zarządu Melioracji i Urządzeń Wodnych w Olsztynie.**

5.2. Stan ewidencyjny urządzeń melioracji wodnych podstawowych

1. Stan ewidencyjny w całym województwie warmińsko-mazurskim

Lp.	Wyszczególnienie urządzeń	j.m.	31 grudnia		Zmiany 2004 – 2002 r.
			2002 r.	2004 r.	
1	2	3	4	5	6
1.	Rzeki ogółem,	km	6.162,8	5.946,4	-216,4
	- w tym uregulowane	km	2.816,1	2.742,4	-73,7
2.	Kanały	km	491,8	489,0	-2,8
3.	Rurociągi	km	29,3	29,3	-
Razem długość cieków		km	6.683,9	6.464,7	-219,2
4.	Wały,	km	446,1	446,2	+0,1
	- obszar chroniony	ha	37.896	37.896	-
5.	Stacje pomp,	szt.	95	94	-1
	- obszar oddziaływania	ha	43.756	43.756	-
6.	Budowle piętrzące i nie piętrzące, w tym	szt.	4.940	4.917	-23
	piętrzące (jazzy, zastawki i stopnie wodne	szt.	852	876	+24

Zmiany w stanie ewidencyjnym w latach 2002 – 2004 spowodowane były:

- rzeki (216,4 km) – przekazaniem w 2003 r. (212,9 km) cieków Regionalnemu Zarządowi Gospodarki Wodnej w Gdańsku i w 2004 r. (2,8 km) Wojewódzkiemu Zarządowi Melioracji i Urządzeń Wodnych w Warszawie oraz przeprowadzeniem robót inwestycyjnych dotyczących przebudowy węzła transportowego Elbląg – Wschód (0,7 km),
- kanały (2,8 km) – przeprowadzeniem w 2003 r. robót inwestycyjnych dotyczących budowy obwodnicy północnej Elbląga,
- wały (0,1 km) – modernizacją wałów oraz korektami ich długości,
- stacje pomp (1 szt.) – likwidacja w 2004 r. nieczynnego urządzenia Nowakowo – Batorowo (teren Żuław Elbląskich), w związku z komasacją polderów,
- budowle piętrzące i niepiętrzące (23 szt.) – przekazaniem Regionalnemu Zarządu Gospodarki Wodnej w Gdańsku, a piętrzące budowa nowych (7 szt.) oraz weryfikacja ewidencji – wykazów (17 szt.).

2. Stan ewidencyjny urządzeń melioracji wodnych podstawowych na koniec 2004 r. w podziale na obszar działania Zarządu Melioracji i Urządzeń Wodnych w Olsztynie oraz Żuławskiego Zarządu Melioracji i Urządzeń Wodnych w Elblągu:

Lp.	Wyszczególnienie urządzeń	j.m.	Ogółem:	w tym:	
				Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych w Olsztynie	Żuławski Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych w Elblągu
1	2	3	4	5	6
1.	Rzeki ogółem	km	5.946,4	4.969,2	977,2
	- w tym uregulowane	km	2.742,4	2.495,9	246,5
2.	Kanały	km	489,0	52,6	436,4
3.	Rurociągi	km	29,3	29,3	-
	Razem długość cieków	km	6.464,7	5.051,1	1.413,6
4.	Wały	km	446,2	45,8	400,4
	- obszar chroniony	ha	37.896	2.178	35.718
5.	Stacje pomp	szt.	94	32	62
	- obszar oddziaływania	ha	43.756	6.366	37.390
6.	Budowle piętrzące i nie piętrzące	szt.	4.917	3.129	1.788
	w tym piętrzące	szt.	876	580	296

5.3. Zakres przeglądów urządzeń melioracji wodnych podstawowych

1. Przeglądy w 2002 r.:

Lp.	Wyszczególnienie	Stan wg ewidencji na 31.12.2002 r.		Objęte przeglądami ¹			Udział % (kol. 6:4)
		j. m.	Ilość	Ilość	W tym do utrzymania	z tego do napraw za śr. inwest.	
1	2	3	4	5	6	7	8
1.	Rzeki	km	6.162,80	6.162,80	4.776,30 ²	157,70	77,5
2.	Kanały	km	491,80	491,80	491,80	12,40	100,0
3.	Rurociągi	km	29,30	29,30	29,30	0,10	100,0
4.	Wały	km	446,10	446,10	446,10	26,25	100,0
5.	Stacje pomp	szt.	95	95	93 ³	17	97,9
6.	Budowle piętrzące, razem, w tym:	szt.	852	852	852	7	100,0
6a.	- stopnie wodne	szt.	17	17	17	1	100,0
6b.	- jazy, zastawki	szt.	835	835	835	6	100,0
7.	Budowle pozostałe (komunikac.-przepusty, Mostki, przep. Wałowe)	szt.	4088	4088	1274	-	31,2

2. Przeglądy w 2003 r.:

Lp.	Wyszczególnienie	Stan wg ewidencji na 31.12.2003 r.		Objęte przeglądami ¹			Udział % (kol. 6:4)
		j. m.	Ilość	ilość	w tym do utrzymania	z tego do napraw za śr. inwest.	
1	2	3	4	5	6	7	8
1.	Rzeki	km	5.949,9	5.949,9	4.655,2 ²	450,6	78,2
2.	Kanały	km	489,0	489,0	489,0	349,2	100,0
3.	Rurociągi	km	29,3	29,3	29,3	-	100,0
4.	Wały	km	446,1	446,1	446,1	176,9	100,0
5.	Stacje pomp	szt.	95	95	92 ³	65	97,9
6.	Budowle piętrzące, razem, w tym:	szt.	852	852	852	35	100,0
6a.	- stopnie wodne	szt.	17	17	17	4	100,0
6b.	- jazy, zastawki	szt.	835	835	835	31	100,0
7.	Budowle pozostałe (komunikac.-przepusty, Mostki, przep. Wałowe)	szt.	4.070	4.070	1.494	112	36,7

3. Przeglądy w 2004 r.:

Lp.	Wyszczególnienie	Stan wg ewidencji na 31.12.2004 r.		Objęte przeglądami ¹			Udział % (kol. 6:4)
		j. m.	Ilość	ilość	W tym do utrzymania	z tego do napraw za śr. inwest.	
1	2	3	4	5	6	7	8
1.	Rzeki	km	5.946,4	5.946,4	4.652,1 ²	353,7	78,2
2.	Kanały	km	489,0	489,0	489,0	2,8	100,0
3.	Rurociągi	km	29,3	29,3	29,3	-	100,0
4.	Wały	km	446,2	446,2	446,2	130,1	100,0
5.	Stacje pomp	szt.	94	94	91 ³	58	96,8
6.	Budowle piętrzące, razem, w tym:	szt.	876	876	876	33	100,0
6a.	- stopnie wodne	szt.	17	17	17	4	100,0
6b.	- jazy, zastawki	szt.	859	859	859	29	100,0
7.	Budowle pozostałe (komunikac.-przepusty, Mostki, przep. Wałowe)	szt.	4.041	4.041	1.497	100	37,0

Objaśnienia:

¹Przeglądy bieżące (wiosenne) oraz okresowe kontrole przeprowadzone przez skontrolowane zarządy melioracji i gospodarstwa pomocnicze, na podstawie art. 62 ust. 1 pkt. 1 i pkt. 2 ustawy Prawo budowlane,

²Różnica w poz. rzeki (kol. 5 i 6) dotyczy nieuwzględnienia prac utrzymywaniowych odcinków cieków przepływających przez rezerваты.

³Różnica w poz. stacje pomp (kol. 5 i 6) wynika z:

- dot. 2002 r.: wyłączenia z eksploatacji stacji pomp w m. Siódmak gm. Szczytno oraz Boreczno gm. Zalewo z powodu degradacji urządzeń melioracji szczegółowych obsługiwanych przez te stacje.

- dot. 2003 r. i 2004 r.: przekazania na czas nieokreślony w użyczenie stacji pomp w m. Pleśno, gm. Bisztynek Uniwersytetowi Warmińsko-Mazurskiemu oraz wyłączenia z eksploatacji 2 stacji pomp (w m. Siódmak, gm. Szczytno i w m. Boreczno, gm. Zalewo z powodu degradacji urządzeń melioracji szczegółowych obsługiwanych przez te stacje.

5.4. Potrzeby finansowe, środki otrzymane i ich wykorzystanie w zakresie utrzymywania urządzeń melioracji wodnych podstawowych

1. Potrzeby oraz wykorzystane środki finansowe na utrzymywanie urządzeń melioracji wodnych podstawowych w skali województwa.

w tys. zł

Lp.	Wyszczególnienie	Potrzeby finansowe wynikające z przeglądów			Otrzymane środki			Wykorzystane środki		
		2002 r.	2003 r.	2004 r.	2002 r.	2003 r.	2004 r.	2002 r.	2003 r.	2004 r.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1.	Rzeki	11.187,6	10.342,3	10.145,1	1.476,0	2.340,1	2.680,7	1.476,0	2.340,1	2.680,7
2.	Kanały	2.638,8	2.986,1	2.295,2	211,9	320,1	1.397,4	211,9	320,1	1.397,4
3.	Rurociągi	97,4	27,0	27,4	26,6	4,6	5,3	26,6	4,6	5,3
4.	Wały	971,4	1.256,3	1.333,9	732,6	334,4	461,5	732,6	334,4	461,5
5.	Stacje pomp	5.073,2	4.820,2	4.354,5	3.599,3	3.760,7	4.173,9	3.599,3	3.760,7	4.173,9
6.	Budowle piętrzące	498,7	277,3	335,5	34,2	111,9	59,5	34,2	111,9	59,5
6a.	- stopnie wodne	45,8	45,8	42,8	-	-	-	-	-	-
6b.	- jazy, zastawki	452,9	231,5	292,7	34,2	111,9	59,5	34,2	111,9	59,5
7.	Budowle pozostałe	219,2	409,0	313,8	108,5	121,2	255,4	108,5	121,2	255,4
8.	Inne wydatki na utrzymywanie	554,3	403,1	467,2	134,9	204,4	366,3	134,9	204,4	366,3
Razem województwo		21.240,6	20.521,3	19.272,6	6.324,0	7.197,4	9.400,0	6.324,0	7.197,4	9.400,0
W tym ŻMZ i UW w Elblągu – dla Żuław		x	10.888,4	9.967,1	x	4.487,4	6.550,0	x	4.487,4	6.550,0
% udział Żuław		x	53,1	51,7	x	62,3	69,7	x	62,3	69,7

Otrzymane ogółem środki finansowe w stosunku do potrzeb stanowiły:

- w 2002 r. – 29,8%,
- w 2003 r. – 35,1%, w tym 41,2% potrzeb Żuław,
- w 2004 r. – 48,8%, w tym 65,7% potrzeb Żuław.

2. Struktura finansowania wydatków na utrzymywanie urządzeń melioracji wodnych podstawowych.

w tys. zł

Rok	Środki z budżetu państwa	Środki samorządowe	Środki funduszy celowych	Ogółem	Środki z rezerwy celowej na usuwanie skutków powodzi
2002	5.314,0	-	1.010,0	6.324,0	3.188,5
2003	7.172,0	25,4	-	7.197,4	14.353,0
2004	9.372,0	28,0	-	9.400,0	11.960,0
Razem:	21.858,0	53,4	1.010,0	22.921,4	29.501,5

5.5. Objęcie utrzymaniem urządzeń melioracji wodnych podstawowych oraz wykonane prace konserwacyjne na ciekach podstawowych i wałach w latach 2002 – 2004

1. Stopień objęcia utrzymaniem w porównaniu do potrzeb wynikających z przeglądów urządzeń melioracji wodnych podstawowych.

Lp.	Wyszczególnienie	j. m	2002 r.			2003 r.			2004 r.		
			Plan utrzym. wynik. z przegl.	Faktycz- ne objęcie utrzy- waniem	Udział % (kol 5:4)	Plan utrzym. wynik. z przegl.	Faktycz- ne objęcie utrzy- waniem	Udział % (kol 8:7)	Plan utrzym. wynik. z przegl.	Faktycz- ne objęcie utrzy- waniem	Udział % (kol 11:10)
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1.	Rzeki	km	4.776,3	1.654,9	34,6	4.655,2	2.124,2	45,6	4.652,1	2.150,2	46,2
2.	Kanały	km	491,8	81,8	16,6	489,0	100,6	20,6	489,0	446,5	91,3
3.	Rurociągi	km	29,3	5,5	18,8	29,3	24,9	85,0	29,3	3,1	10,6
4.	Wały	km	446,1	252,4	56,6	446,1	199,3	44,7	446,2	335,5	75,2
5.	Stacje pomp	szt.	93	93	100,0	92	92	100,0	91	91	100,0
6.	Budowle piętrzące, razem, w tym:	szt.	852	17	2,0	852	24	2,8	876	147	16,8
6a.	- stopnie wodne	szt.	17	-	-	17	-	-	17	-	-
6b.	- jazy, zastawki	szt.	835	17	2,0	835	24	2,8	859	147	17,1
7.	Budowle pozost. (komunik.-przepusty, Mostki, przep. Wałowe)	szt.	1.274	226	17,7	1.494	239	16,0	1.497	501	33,5

2. Wykonane prace konserwacyjne przez Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych w Olsztynie:

L p.	Wyszczególnienie	w km								
		2002 r.			2003 r.			2004 r.		
		Plan	Wyk.	% wyk.	Plan	Wyk.	% wyk.	Plan	Wyk.	% wyk.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
I.	Cieki podstawowe – rzeki i kanały (jednostki sprawozdawcze), w tym:	5.268,1	1.736,7	33,0	3.729,9	2.009,6	53,9	3.727,5	1.983,7	53,2
1.	Okoszenie skarp i dna (jednostki sprawozdawcze), z tego:	2.451,1	1.187,5	48,4	2.514,5	1.394,4	55,5	2.449,0	1.339,0	54,7
1a	- inne prace na odcinkach objętych okoszeniem, m.in. odmulenie dna, hakowanie dna (jedn. nie spraw.)	1.139,3	174,4	15,5	950,2	277,8	29,2	906,5	249,5	27,5
2.	Pozostałe prace (jedn. spraw.), tj. m.in. usuwanie zakrzaczeń, zatorów	2.817,0	549,2	19,5	1.215,4	615,2	50,6	1.278,5	644,7	50,4
II.	Wały (jedn. sprawozd.), w tym:	446,1	252,4	56,6	45,8	30,3	66,2	45,8	31,3	68,3
1.	Pierwsze okoszenie (jedn. spraw.), z tego:	446,1	252,4	56,6	45,8	30,3	66,2	45,8	31,3	68,3
1a	- drugie okoszenie (jedn. nie spraw.)	446,1	6,5	1,5	45,8	10,7	23,4	45,8	7,8	17,0

1. Wykonane prace konserwacyjne przez Żuławski Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych w Elblągu:

Lp .	Wyszczególnienie	2003 r.			2004 r.		
		Plan	Wyk.	% wyk.	Plan	Wyk.	% wyk.
1	2	3	4	5	6	7	8
I.	Cieki podstawowe – rzeki i kanały (jednostki sprawozdawcze), w tym:	1.414,3	215,2	15,2	1.413,6	613,0	43,4
1.	Pierwsze okoszenie (jednostki spraw.), z tego (jedn. nie spraw.):	780,2	188,8	24,2	786,9	600,3	76,3
1a	- drugie okoszenie	549,0	8,2	1,5	549,0	-	x
1b	- hakowanie roślinności korzeniącej się w dnie	481,0	64,9	13,5	538,7	308,3	57,2
1c	- odmulenie	210,9	26,2	12,4	122,0	105,0	86,1
1d	- usuwanie zatorów	126,5	77,7	61,4	81,9	23,1	28,2
2.	Udrożnienie koryta (jedn. spraw.)	634,1	26,4	4,2	626,7	12,7	2,0
II.	Wały (jedn. sprawozdawcze), w tym:	400,3	169,0	42,2	400,4	304,2	76,0
1.	Pierwsze okoszenie (jedn. spraw.), z tego:	400,3	169,0	42,2	400,4	304,2	76,0
1a	- drugie okoszenie (jedn. nie spraw.)	400,3	-	x	400,4	51,1	12,8

5.6. Osoby odpowiedzialne za kontrolowaną działalność

Wykaz osób odpowiedzialnych za działalność jednostek kontrolowanych:

Lp.	Nazwa jednostki kontrolowanej	Imię i nazwisko	Pelniona funkcja	Okres
1.	Urząd Marszałkowski Województwa Warmińsko – Mazurskiego	Andrzej Ryński	Marszałek Województwa Warmińsko – Mazurskiego	od 14.11.1999 r.
2.	Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych w Olsztynie	Henryk Dzioba Henryk Kieno	Dyrektor Zarządu Dyrektor Zarządu	od 31.05.1999 r. do 15.02.2004 r. od 16.02.2004 r.
3.	Żuławski Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych w Elblągu	Bogdan Szymanowski	Dyrektor Zarządu	od 1.01.2003 r.
4.	Gospodarstwo Pomocnicze Zarządu Melioracji i Urządzeń Wodnych w Olsztynie	Jerzy Jagodzki	Kierownik Gospodarstwa	od 1.08.1991 r.
5.	Gospodarstwo Pomocnicze przy Żuławskim Zarządzie Melioracji i Urządzeń Wodnych w Elblągu	Jarosław Bida	Kierownik Gospodarstwa	od 15.08.1996 r.

5.7. Słowniczek ważniejszych pojęć

- **Cieki naturalne** – są to rzeki, strugi, strumienie oraz inne wody płynące w sposób ciągły lub okresowo, naturalnymi korytami,
- **Kanały** – sztuczne koryta prowadzące wodę w sposób ciągły lub okresowy, o szerokości dna co najmniej 1,5 m przy ujściu lub ujęciu,
- **Wały przeciwpowodziowe** – sztuczne ziemne nasypy liniowe wzdłuż rzeki (jednostronnie lub dwustronnie), o przekroju poprzecznym trapezu, służące ochronie przed zalaniem przyległych do rzeki terenów położonych poniżej rzędnych maksymalnego wezbrania wód,
- **Stacje pomp** – budowle z agregatami pompowymi, służące do zapewnienia właściwych stosunków wodnych na terenach depresyjnych i przydepresyjnych, poprzez mechaniczne odwadnianie tych terenów, przy czym regulacja przepływu wody prowadzona jest przez system zastawek i doprowadzalników,
- **Zapory wodne** – budowle ziemne, betonowe lub żelbetonowe, przegradzające dolinę rzeki w celu spiętrzenia wody,
- **Budowle piętrzące** – urządzenia wodne służące kształtowaniu zasobów wodnych oraz korzystania z nich, umożliwiające stałe lub okresowe utrzymanie wzniesionego ponad przyległy teren lub akwen zwierciadła wody. Do tych budowli zalicza się:
 - a) **Jazy** – wybudowane w poprzek rzeki lub kanału piętrzące wodę, umożliwiające jej wprowadzenie do doprowadzalników nawadniających lub uzyskanie głębokości strumienia niezbędną dla pompowania wody z cieku,
 - b) **Jazomosty** – pełnią zintegrowaną funkcję jazu i mostu, przy czym ściany boczne doku oraz filary jazu stanowią podpory płyty jezdnej mostu,
 - c) **Zastawki** – mniejsze jazy o przekroju poniżej 2 m, stosowane na rowach nawadniających i odwadniających oraz mniejszych ciekach naturalnych, służą do okresowego spiętrzenia wody,
 - d) **Przepusto-zastawki** – połączenie budowli komunikacyjnych z piętrzącymi, najczęściej stosowane na szczegółowych rowach melioracyjnych,
 - e) **Stopnie wodne** – jazy stałe, bez ruchomego piętrzenia na rzekach i kanałach, najczęściej jako budowle korekcyjne w postaci pionowego uskoku, regulujące nadmierny spadek cieku, wstrzymujące erozję denną lub podpiętrzające wodę,
- **Budowle niepiętrzące – komunikacyjne**, do nich zalicza się m.in.:
 - a) **mosty** – budowle przeprawowe jedno lub wieloprzęsłowe, budowane nad większymi ciekami naturalnymi,
 - b) **przepusty** – budowle przeprawowe, składające się z zamkniętego przewodu o przekroju kołowym eliptycznym lub prostokątnym, z umocowanym wlotem i wylotem – na mniejszych ciekach i rowach melioracyjnych,
 - c) **brody** – budowle przeprawowe, na mniejszych płytkich ciekach w postaci wzmocnionego koryta o łagodnym nachyleniu skarp, umożliwiające przejazd lub przepęd zwierząt.